

130 éves az ajkai szénbányászat 30 éves az ajkai Bányászati Múzeum

Gyorsan változó, alakuló társadalmi életünkben ünnepegni sincs időnk, ünneplésre meg alkalmunk sem sok volt az elmúlt években, s a közérzetünk sincs ráhangolódva ünnepi hangulatra. Az ajkai szénbányászat 130 éve azonban a ma bányászgenerációját, a bányászatot irányító gazdasági és műszaki vezetőket arra kötelezi, hogy emlékezzen. Emlékezzen a Csingervölgyben 1865-ben megkezdett, majd Jókai (Jolán akna) bányában, Padrag bányában napjainkig folytatott nehéz bányamunkára, és a bányász elődök tisztességes helytállására.

* * *

130 év, az emberi élet léptékével mérve matuzsálemi kornak számít, a hazai mélyművelésű szénbányászatban is tiszteletre méltó időt jelent. Egymást követő bányász generációk szakmai sikere, a természettel vívott folyamatos küzdelem, amelyben – ha áldozatok árán is – de a bányász győzött, az emberi munkának olyan történelme, amely mellett nem mehetünk el anélkül, hogy emlékezésünkkel ne fejezzük ki a kötelező és elvárható tiszteletünket és megbecsülésünket.

Az ajkai bányászok munkájának állít emléket a Bányászati Múzeum, amelyet 30 éve, 1965. augusztus 6-án avattak fel. A múzeum létrehozásában, a legtöbb feladatot felvállalókra is már csak jó szívvel emlékezhetünk. A múzeum betöltötte azt a szerepet, amit létrehozói elvártak tőle. A világ sok országából ide látogatókkal megismertették az ajkai bányászat technikátörténetét, az ajkai bányászok közösségi életét. Mindezek együtt „tar-

Az Árkai szállító akna (128 m) 1904–1959-ig működött. Az akna alatt vesztette életét 55 v.ár 1909. január 14-én.

tást adtak az ajkai bányászoknak, s hogy ma még vagyunk, „beszélhetünk” magunkról, s mások is számontartanak bennünket, az annak tulajdonítható, hogy a 130 évvel ezelőtti megtelepült bányászattal együtt, egy olyan közösség vette birtokába a szűk Csingervölgyet, amelynek a munkához való viszonya, tisztességes helytállása generációkon keresztül napjainkig öröklődött. Valójában ez az ami az ajkai szénbányászatot és az itt élőket átsegítette a legnehezebb időkön.

Az ajkai szénbányászok ma egy nagyobb közösséghez, a Bakonyi Erőmű Rt.-hez tartoznak. Az erőmű és a bánya fejlődése elválaszthatatlan egységes folyamat a mi esetünkben. A csin-

gervölgyi bányászok Kis Erőművének szakemberei „alapították” az Ajkai Hőerőművet 1943-ban. Bár ettől kezdve szervezetenként külön élte meg a két közösség az elmúlt évtizedeket, azonban az erőmű minőségi és mennyiségi igénye kihatással volt a bányák technikai fejlődésére. És fordítva is igaz. A bányák objektív lehetőségei az erőművet is a tüzeléstechnika korszerűsítésére ösztönözték, illetve kényszerítették. Azt viszont sajnos soha nem tudjuk már meg, hogy napjainkra milyen egységes „bányász–erőműves” közösség alakulhatott volna ki, ha az elmúlt évtizedeket is együtt éljük meg.

Valójában az ajkai bányászok és erőművesek közös megemlékezésére kötelez ez a 130 év, és a természet ajándékát kitermelő, feldolgozó ember munkája előtti tiszteletadásunkat jelenti, amikor felidézünk ennek az időszaknak a legfontosabb eseményeit. Három időszakra osztva mutatjuk be a bányászat történetét, a kezdettől napjainkig.

Bár az 1848-as szabadságharc bukása után a társadalmi és politikai életet a fájdalommal teli csend uralta, a gazdaság rohamos fejlődésnek indult. Megkezdődött az ország vasúthálózatának a gyors kiépítése. Következésképpen malmok, téglagyárak, cukorgyárak létesültek, a kohóipar, acélgártás növelhette kapacitását. A Dunát, a Balatont gőzhajók vették birtokukba. Az 1867-es kiegyezés már e gazdasági fellendülés eredménye, és a mindenkire elvárható tolerancia kifejező akta volt. A vasút kiépítése és a fejlődő ipar a szénigény, a szénkereslet növekedését jelentette. 1865-re ismertté vált, hogy megépül a Szombathelyi Székesfehérvárral összekötő vasútvonal, és ez is arra ösztönözte Puzdor Gyula ajkai földbirtokost, hogy a Bocskor árokából már minden bizonnyal ismert szénkibúvás alapján kutatást kezdeményezzen.

1865-ben mélyítették az első 15 m mély kísérleti kutatóaknát a későbbi felsőcsingeri vasútállomás környékén. Kedvezőtlen eredménye miatt korának elismert szakteknikáját, Hantken Miksa bányamérnök-geológust hívták meg, hogy szakvéleményét kérjék a terület széntelepének kifejlődéséről. Vasút hiányában valóban szép útja lehetett, amikor így fogalmazott 1866 áprilisában: „Puzdor Gyula úr által felkérve ezen szénképlet megismerésére húsvétkor kirándultam Ajkára”. Hantken kedvező véleményt adott a területről és ennek ismeretében 1869-ben egy pesti gazdasági társaság a Kohen Testvérek megvásárolják a szénkiaknázás jogát. Ezt követően hihetetlen lendülettel megindul a bányaépítés.

A mai Gyula-mező területén mélyítik le az első két aknát, Emma (72 m) és Krisztina aknát (35 m) 1870-ben, és 1871–72-ben megkezdik a Gyula és Ödön tárók kihajtását a felsőcsingeri völgyben. 1872-ben beterjesztik az első bányatelek fektetési kérelmet, lakóházak épülnek és 1873-ra elkészül a mintegy 6 km hosszú csingervölgyi szárnyvasút. Minden készen áll a bánya terjesztésére. 1877-ben a 45 m-es Zichy aknát mélyítik le.

A Kohen Testvérek 1872-ben egy bécsi bankháznak, az Union Bank Vereinek adják el az így előkészített bányát, amely egy év múlva továbbadja a mai szóhasználattal élve egy „multinacionális” cégnek a Kohlen Industria Vereinek (K.I.V.), amelynek Csehországtól Zágrábig voltak érdekeltségei, és amely 1924-ig volt tulajdonosa a csingervölgyi szénbányának.

Az első regisztrált értékesített termelési adatot 1873-ból ismerjük, akkor 8200 tonna volt. Az első évtized 60–80 kt-ás termelése 1912-ig 100–120 kt tonna között stabilizálódik. A művelt terület ebben az időszakban Gyula- és Ödön-táró. A kül-